

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2014

YEARBOOK

2014

ГОДИНА 5

VOLUME V

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2014
YEARBOOK
2014**

Посветен на доц. д-р Душко Алексовски

ГОДИНА 5

VOLUME V

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Махмуд Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Марија Леонтиќ

Одговорен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmud Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Marija Leontik, Ph.D.

Editor in chief

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office
Goce Delcev University – Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ЈАЗИК

Билјана Ивановска, Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МОДЕЛИ ЗА ПОВРАТНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska, Nina Daskalovska A REVIEW OF THE TRADITIONAL REFLEXIVE MODELS IN MACEDONIAN AND GERMAN	9
Толе Белчев, Станка Коцева ЗБОРООБРАЗУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Tole Belcev, Stanka Koceva WORD FORMATION IN MODERN MACEDONIAN LANGUAGE	19
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Петковска АНАЛИЗА НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ЕДИНИЦИ СО КОМПОНЕНТАТА „УСТА“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК Dragana Kuzmanovska, Snežana Kirova, Biljana Petkovska ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT “MUND/MOUTH” IN GERMAN AND ENGLISH	33
Марија Кусевска МЕГУКУЛТУРНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ Marija Kusevska CROSS-CULTURAL STUDIES OF SPEECH ACTS	43
Марија Леонтиќ СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ли /-lİ/ (-li, -li, -lu, -lü) ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Leontic THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -ли /-lİ/ (-li, -li, -lu, -lü) IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE	53
Дејан Методијески, Костадин Голаков ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ НА ФАКУЛТЕТИТЕ ЗА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Dejan Metodijeski, Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGES STUDYING AT THE FACULTIES OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	63
Марица Тасевска ФАКТОРИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА РОДОТ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Marica Tasevska FACTORS FOR DETERMINATION OF THE GENDER IN THE GERMAN LANGUAGE	73

КНИЖЕВНОСТ

- Јованка Денкова, Махмут Челик, Билјана Ивановска**
ТЕОРИСКО ПРОМИСЛУВАЊЕ НА ЕПИСТОЛАРНИОТ ЖАНР
Jovanka Denkova, Mahmut Celik, Biljana Ivanovska
THEORY RETRASING OF THE EPISTOLARY GENRE 87
- Махмут Челик, Јованка Денкова, Билјана Ивановска**
ПОЕТСКО-ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО ЗА ДЕЦА НА ФАХРИ КАЈА
Mahmut Celik, Jovanka Denkova, Biljana Ivanovska
FAHRI KAYA'S WORK IN POETIC AND PROSE CHILDREN'S LITERATURE .. 97
- Наталија Поп Зариева**
УЛОГАТА НА ИЗМАМАТА И МАСКИТЕ ВО *ХАМЛЕТ*
Natalija Pop Zarieva
THE ROLE OF DECEIT AND MASKS IN *HAMLET* 103
- Крсте Илиев**
ПРЕПОРОДОТ НА ВИТЕШТВОТО И ПОЈАВАТА НА
ЦЕНТЛИМЕНОТ ВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
Krste Iliev
THE REVIVAL OF CHIVALRY AND THE EMERGENCE OF
THE GENTLEMAN IN GREAT BRITAIN 113
- Јане Јованов, Снежана Кирова**
„ПРЕКРАСЕН НОВ СВЕТ“ ПРЕГЛЕД И СОЦИО-ФИЛОСОФСКА АНАЛИЗА
Jane Jovanov, Snezana Kirova
“BRAVE NEW WORLD” REVIEW AND SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS .. 117
- Марија Крстева**
АМЕРИКАНСКАТА ИДЕОЛОГИЈА ВО „ЗДРАВ РАЗУМ“ НА
ТОМАС ПЕИН
Marija Krsteva
AMERICAN IDEOLOGY SEEN THROUGH THOMAS PAINE'S
“COMMON SENSE” 127
- ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ**
- Билјана Ивановска, Јованка Денкова, Махмут Челик**
МАКЕДОНСКИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА ГЛАГОЛИТЕ ВО
ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА
Biljana Ivanovska, Jovanka Denkova, Mahmut Celik
ON THE MACEDONIAN COUNTERPARTS OF THE GERMAN
VERBS DENOTING EMOTIONAL STATE 135
- Светлана Јакимовска**
ТЕРМИНОЛОГИЈАТА КАКО НАУКА И ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА
Svetlana Jakimovska
TERMINOLOGY SCIENCE AND TERMINOLOGY WORK 143

Даринка Маролова

ДИДАКТИЧКИ ПРИСТАП КОН ТОЛКУВАЊЕТО НА СИНТАКСИЧКАТА
ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ

Darinka Marolova

DIDACTIC APPROACH TO INTERPRETING THE SYNTACTIC AMBIGUITY 153

МЕТОДИКА

Емилија Петрова Ѓорѓева

УЛОГАТА НА ДИРЕКТОРОТ ВО МОТИВИРАЊЕТО ЗА
ПРИФАЌАЊЕ ПРОМЕНИ ВО УЧИЛИШТЕТО

Emilija Petrova Gorgeva

THE ROLE OF THE PRINCIPAL IN THE MOTIVATION FOR
ACCEPTING CHANGES IN SCHOOL 161

Нина Даскаловска, Билјана Ивановска

ВАЖНОСТА НА ИНТЕРАКЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Nina Daskalovska, Biljana Ivanovska

THE IMPORTANCE OF INTERACTION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING 169

Марија Емилија Кукубајска, Билјана Алексова Даневска

БИОЕТИКА, МУЛТИКУЛТУРА, МУЛТИЛИНГВАЛНОСТ И
АКВИЗИЦИЈА НА СТРАНСКИ ЈАЗИК

Marija Emilija Kukubajska, Biljana Aleksova Danevska

BIOETHICS, MULTI-CULTURE, MULTI-LINGUAL ENVIRONMENT
AND FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION 183

Марија Тодорова

МНОГУЈАЗИЧНА МЕТОДИКА

Marija Todorova

MULTILINGUAL METHODOLOGY 195

Катерина Сусинова, Нина Даскаловска

УПОТРЕБАТА НА СТРАТЕГИИ ЗА УЧЕЊЕ ЈАЗИК КАЈ УЧЕНИЦИ
ВО ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

Katerina Susinova, Nina Daskalovska

THE USE OF LANGUAGE LEARNING STRATEGIES BY PRIMARY
AND SECONDARY SCHOOL EFL LEARNERS 203

Марија Дончева, Нина Даскаловска

УЛОГАТА НА ЛИТЕРАТУРАТА ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК
И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ЈАЗИЧНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА УЧЕНИКОТ

Marija Donceva, Nina Daskalovska

THE ROLE OF LITERATURE IN LEARNING ENGLISH AND ITS EFFECTS ON
LEARNERS' LINGUISTIC COMPETENCE 213

Стручен труд
Professional paper

БИОЕТИКА, МУЛТИКУЛТУРА, МУЛТИЛИНГВАЛНОСТ И АКВИЗИЦИЈА НА СТРАНСКИ ЈАЗИК

доц. д-р Марија Емилија Кукубајска;
Билјана Алексова-Даневска⁽¹⁾

Апстракт: Работилницата *Биоетика, мултикултура, мултилингвалност и аквизиција на странски јазик* се одржа со целна група која послужи да: 1. информира за значењето и улогата на етичките пораки во литературата за основно образование; 2. примени современи креативни јазични и книжевни методи во изучување на англискиот како странски јазик, во тријазична наставна средина: англиски, турски и македонски јазик; 3. Стимулира креативни мисловни потенцијали за откривање на нови зборови и 4. мотивира ученици од *Јуручкото* население за истражување на англискиот јазик преку позитивни пораки за хуманите етички вредности. Моралните инспиративни, позитивни и конструктивни пораки беа препознавани и применувани низ јазично-книжевни активности во работилницата. Меморирањето на наставна материја беше поттикнато преку современ метод на интегрирање на јазичното образование со концепти и идеи за морално воспитување кои кореспондираат со традиционалните идеи меѓу ова муслиманско население во Македонија. Ангажирањето на вниманието кај учениците и регистрираната зголемена ретенција на биоетичките пораки пропорционално се зголеми со опфаќање на теми од култура на живеење, етичко-духовни, интелектуални, емотивни и социјализациски вредности. Квалитетот на резултатите од работилницата покажа дека методите за стимул на меморизација преку асоцијативни сегменти од позитивен вокабулар, иновативни неологизми, креативно мислење и мултикултуролошка социјализација, доведуваат до образовно-воспитни цели кои ги надминуваат просечните успеси. Оваа активност имаше за цел да помогне во култивирање на а) интересот на

¹⁾ Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

учениците, особено од женската популација, за натамошно школување и б) подигнување на нивото на свеста кај сите ученици за развој на нивните потенцијали и по осумгодишното образование.

Клучни зборови: *аквизиција на јазик, биоетика, култура, асоцијација, меморија.*

BIOETHICS, MULTI-CULTURE, MULTI-LINGUAL ENVIRONMENT AND FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION

Marija Emilija-Kukubajska, Biljana Aleksova-Danevska²

Abstract: The workshop *Bioethics, multi-culture, multi-lingual environment and foreign language acquisition* was conducted with a study group aimed to: 1. Inform about the meaning and role of ethical messages in literature for elementary education; 2. Apply contemporary creative linguistic and literary methods in studying English as a foreign language, in a trilingual study environment; 3. Stimulate creative thinking potentials for discovering new words and 4. Motivate students of Yuruk ethnic population from the Plachkovica Mountain, in order to analyze and explore the English language through positive messages about human ethical values. Morally inspirational and constructive messages were recognized and applied in a number of linguistic-literary activities of the workshop. Memorization of the curriculum was supported by contemporary methods of integrating the linguistic education with concepts and ideas of ethics education corresponding to traditional ideas maintained by this Muslim population in Macedonia. The engagement of the students' attention and the amplified retention of bioethical messages have been proportionately expanded, by including themes such as culture of living, ethical-spiritual, intellectual, emotional and social values. The quality results of this workshop demonstrated that the methods to stimulate memorization through associative segments of positive vocabulary terms, innovative neologisms, creative thinking and multi-cultural socialization, lead to educational-didactic purposes that surpass average outcome. This workshop activity aimed at facilitating the cultivation of a) students' interest, particularly among females, for higher education, and b) raising consciousness among all students for development of their potentials beyond eighth grade.

²⁾ Faculty of Philology, University "Goce Delcev" Stip

Key words: *language acquisition, bioethics, culture, association, memorization.*

1. Вовед:

Статистичките податоци од Општина Штип покажуваат дека во планинските села со турска популација школувањето престанува по осумгодишното образование. Работилницата имаше за примарна цел да го започне процесот на мотивација за учење и интелектуален равој преку етички пораки во изучување на англискиот јазик, кај учениците од прво до четврто одделение. Создавање на високообразовани млади кадри и нивно успешно вклучување на пазарот на вработување е и национална цел на Република Македонија и глобална потреба.

Првата работилница од ваков вид во Македонија ја постигна својата цел: имагинативно и иновативно изучување на јазикот и литературата и подигнување на свеста за хуманост, солидарност и етички вредности преку интелектуално ангажирачките биоетички теми. Работилницата беше иницирана, конципирана и спонзорирана од наставнички кадар на Филолошкиот факултет, писателката доцент по англоамериканска литература и култура д-р Марија Емилија Кукубајска. Домаќин, координатор и ко-организатор на работилницата беше студентот на втор циклус студии по англиски јазик и литература при Филолошки факултет на УГД, Билјана Алексова Даневска. Оваа млада наставничка веќе има шестгодишно искуство со ученици кои наставата од прво до петто одделение ја следат само на турски, мајчин јазик, а англискиот им е втор јазик, додека македонскиот го изучуваат од четврто одделение. Нејзините квалитети како наставник се должеа и на двете универзитетски дипломи: филолог по македонска и јужнословенски книжевности со англиски јазик и книжевност на УКИМ и професор по англиски јазик и книжевност на УГД. Билјана Алексова Даневска беше избрана за координатор на проектот од нејзиниот ментор на втор циклус студии, доцент д-р Марија Емилија Кукубајска, која е реководител на подединицата за Источна Македонија при УНЕСКО Центарот за биоетика, основан од проф. д-р Амнос Карми.

Биоетичката и мултикултуролошка работилницата на д-р Кукубајска вклучи наставна единица со интерактивна практика како наставно-образовна, научноистражувачка, стручно-уметничка, стручно-апликативна и организациско-развојна активност. Активноста беше приспособена за ученици од основно образование, со можности за проширување на концептот и за осумгодишно образование, поради што

во завршниот сегмент од активностите се приклучија и ученици од шесто до осмо одделение, со својот наставник Јусин Арсланов, дипломиран наставник по одделенска настава на турски јазик и студент на втор циклус студии по дидактика, УКИМ.

Значењето на овој проект се состоеше и во неговиот мултикултурен карактер: воспитно-образовната активност се изведуваше меѓу деца од источниот дел на Република Македонија кои го уживаат уставното право како етничко малцинство да следат настава на свој мајчин јазик, турски и да ја практикуваат својата култура на живеење и фамилијарните традиционални етички норми, вклучувајќи го и стилот на етничко облекување, што се гледа и од фотографскиот материјал. Наставничката Алексова Даневска во работилницата вклучи и својата активност за истакнување на лидерските способности кои беа демонстрирани на завршната приредба за крај на учебната 2013-2014 година. Лидерските способности кај учениците беа изразени преку: 1. часот со завршна настава; 2. презентирање и истакнување на кумулативните знаења по англиски јазик спрема наставниот план за таа учебна година и 3. научно стручната и едукативна работилница за креативно мислење и етичко спознавање на јазикот и *убавината на доброто* во човекот.

По претходни планирања и подготовки, на 4 јуни 2014 год. во Основното училиште „Страшо Пинџур“, Општина Карбинци, село Парналија, на планината Плачковица, оддалечено 23 километри од универзитетскиот град Штип, се реализираше наставно-креативната работилница *Биоетика, мултикултура, мултилингвалност и аквизиција на странски јазик* како дел од соремениите проекти за образование и култура и етички пораки, конципирани и презентирани од д-р Кукубајска во неколку училишта во Лос Анџелес и во Вашингтон, на Американскиот колеџ во Солун, Грција, на Универзитетот Гарјунис во Либија и во интернационалните училишта во Скопје, Р. Македонија.

По овие урбани средини д-р Кукубајска го одбра руралниот наставно-културен хабитат во ова планинско село за да ги потврди своите претходни сознанија стекнати во Африка, САД и во Македонија, дека мултикултурализмот *не е новоизмислен агенс за подобро разбирање и повисоки етички вредности меѓу народите*, туку дека различните култури никогаш и не биле пречка за разбирање, напредок во знаењата и нивна размена и запознавање со различното, туку дека го зачувале иманентното кодирање на моќта на човековата индивидуа за морално расудување и однесување. Д-р Кукубајска поаѓа од фактот дека во процесот на учење за другите (англиската култура) и разбирање и прифаќање на разликите

(англискиот јазик), моралната компонента суштински недостасува во воспитниот аспект на образовниот процес во 21 век. Со убедувањето дека етичките кодови се иманентни во свеста и совеста на човекот, и покрај хаосот во глобалните и веќе постглобални промени на меѓународен план, работилницата ја одбра темата за биоетика со постојаната потреба: да се докажува и применува присутноста на тој етички код и во една органски чиста морална средина на деца-ученици кои не се изложени ниту на урбан животен стил, ниту на интернет приод кон диверзитетот на идеи и визии за друга реалност, а поседуваат висока морална свест за љубов кон ближниот и *другиот* и морална свест за развој на своите мисловни способности.

Јуручката популација од турското население е позната по својот типичен животен и работен стил на своеволна културолошка изолација по, исто така, своеволното повлекувањето на голем број турско население од Балканот, по Втората балканска војна (1913 година) и по Втората светска војна. Денес таа етничко-јазична популација го има правото да ги ужива сите бенефити на севкупно современо, демократско, цивилно и цивилизирачко интегрирање со животниот, работен и образовен стил на останатото население од Македонија кое е составено претежно од македонско население и од етнички малцинства на Албанци, Турци, Власи, Роми, Бошњаци, Срби и други. Меѓутоа, *јуручката* популација, од 1371 година, кај битката на р. Марица и 1389 година, кај битката на Косово, кога Османлиската Империја го окупира Балканскиот Полуостров), со векови го одбира своето право да ужива свои слободи далеку од градскиот живот (што сугерира споредба со Хунзите во Хималаите), одбивајќи културолошко и јазично мешање со македонскиот народ од Источна Македонија.

Оваа типична состојба претставуваше културен, јазичен и етички предизвик да им се пријде на децата на јуручката популација со едукативно-културолошка активност на работилницата. Пројавениот интерес да се работи со нивните потенцијали за учење и почит кон нивната посебни духовни вредности, а во рамки на општочовечките морални принципи за разбирање и соработка ја спроведе оваа идеја во несекојдневно квалитетна пракса по методика на вклучување етички пораки во изучување на странскиот јазик.

Идејата беше спроведена со асистенција на наставничката која им предава англиски јазик како втор јазик, од прво до петто одделение и која поседува огромно педагошко искуство, способност и мотивираност да им предава на ученици кои знаат само турски јазик. Специфичната улога на Билјана Алексова Даневска резултирала од нејзината наставно-

лингвистичка компетенција како наставник која симултано ја изведува наставата на англиски јазик, а потоа ја преведува и на турски јазик.

Б. Алексова Даневска: истакнување на знаењето; д-р Кукубајска: ЦД:
„Биотика во поезијата“ и „Срце“

На современата примена на одржливи биотички концепти во наставата ѝ претходеше опсервација на групното и поединечно залагање на учениците и нивните способности и знаења за време на претходно спроведената активност на Алексова Даневска. Часот на Даневска се состоеше во уметничко раскажување или рецитирање на клучните содржини од материјалот по англиски јазик изучен во второто полугодие. По природна селекција најдобрите ученици сами се регрутираа во кандидати за лидерски улоги во следната фаза од работилницата: анализа, ретенција и меморизирање на материјалот предаван тој ден од д-р Кукубајска преку биотички и јазични примери кои бараа повисок степен на инволвираност во аквизиција на активноста во работилницата.

Таа го презентираше овој дел од предавањето преку иновативен метод во изучување на англискиот јазик како трет јазик кој беше изведен со помош на зборови во кои се содржани повеќеслојни (multi-layer) значења и други поими. Фондот на креативни примери таа ги има разработено и формулирано со цел да се прошири асоцијативната моќ на зборот и неговата натамошна имагинативна апликација во нови фрази и нов (с) мисловен контекст на поими во англискиот јазик. Во оваа презентација ќе издвоиме некои примери.

Пример бр. 1:

Зборот *Heart* послужи за еден од случаите на петслојна, петзначна апликативна имагинација. Во збор *Heart* учениците интерактивно, со меѓусебни ангажирања, беа стимулирани да препознаат и други зборови содржани во него. Со ентузијазам и изненадување во нивното истражување, тие ги препознаа зборовите:

1. *heart* (*срце*, именка);
2. *he* (*мој*, замена);
3. *hear* (*слуша*, глагол);
4. *ear* (*уво*, именка) и
5. *art* (*уметност*, именка).

Етичките пораки во анализа на петте зборови се препознаа преку пет поими кои се интегрираа во дискусија наменета да се изгради платформа за доживување на некои морални категории и нивното толкување, како на пример *срцето*. Не е само *материјален* орган кој помага за животодавната циркулација на крв. *Срцето* е и метафора за љубовта од која произлегуваат и другите морални категории. Ако се има во себе *љубов* (кон фамилијата, саканите, природата, животните, земјата, кон Бог) во себе ќе се има и *радост*, ќе се има *мир* (во срцето, во фамилијата, во светот), ќе се има *трпеливост* (со време и посветена и напорна работа во учењето) да се постигнат најдобри резултати во училиштето; ќе се има *добрина*, *љубезност* и *милосливост* кон оние и она што сакаме да не сака и сакаме да му покажаме љубов; *верност* кон пријателите и кон целите за остварување во животот и *самоконтрола* што е *самодисциплина*, а што ни дава морална сила да се спротивставуваме на штетните навики и пороците кои ги напаѓаат особено младите: пушење, пиене, дрога, ТВ порнографија (учениците и фамилиите имаат електрификација и ТВ приклучоци).

Учениците даваа примери за лица, појави и предмети кон кои се насочуваат духовно-моралните *функции* на срцето. Активноста ја прошири дискусијата на нови импровизации за реалната функција на срцето: Со срцето (*heart*) тој (*he*) ја слуша (*hears*) уметноста (*art*) да се биде добар, уметноста да се биде вистински пријател, да им се помага на другите, да се гради доверба и единство со оние кои зборуваат друг јазик, да се биде правичен, исполнет со ентузијазам да се остварат сонштата во реалност, желбите во стварност. Заклучокот беше изведен од сите дека уметноста на добрината и праведноста се наоѓа во срцето.

Фазите од работилницата како едукативно-истражувачки и културолошки настан од примена на *биоетика*, *мултикултура*,

мултилингвалност и аквизиција на странски јазик, особено преку примерот со зборот *срце* – *Heart*, ја истакнаа метафората на срцето како сеопшт поим за позитивна емпатија и *сесрдно* интелектуално ангажирање, што е од витално значење за сите култури, народи и религии: *The Art of the Heart* (*Уметноста на срцето*). Учениците изразија несекојдневен ентузијазам во иновативната примена на биоетика при изучување на јазикот и културата на живеење низ духовни, интелектуални и емотивни вредности.

Во вториот дел од оваа интерактивна лингвистичко-книжевна и биоетичка активност на учениците им беше овозможена уште една платформа за нивното уметничко етичко изразување. Им беа поделени боици и блокови за цртање (донација од ЕМАРИ Институтот) со кои тие визуелно ги изразија своите вербални толкувања на моралните пораки.

Донација на книги: “Bioetics in Poetry” и материјал за цртање; Озкан:
“My family” - Benim ailem

Пример бр. 2: Самогласките: *a, e, I, o, u*.

Од учениците се очекуваше во брзиот изговор на петте самогласки: *a, e, I, o, u* да се препознае фраза која значи *Ej, тебе ти должам* (*Haу, I owe you*). По стимулирање на креативното и конструктивно мислење и анализа на изговорената фраза, натпреварувачите во откривање на нова смисла во исказот беа позитивно изненадени што во него се крие и другото значење. Се разви дискусија за тоа дека не треба никому да му должиме, освен што имаме обврска да бидеме добри луѓе, се подобри ученици во генерацијата, најдобри деца на своите родители и на човештвото, во име на Бог. Јуручката етничка популација има длабоко религиозна, муслиманска вероисповест, која суштински ги одредува моралните норми за она што е добро, правилно, правично или не.

Пример бр. 3: Реченицата *I see the sea*.

Со оваа реченица се разви функционална игра на идеи. Учениците направиле разлика меѓу глаголот *see* (гледа) и именката *sea* (море). Целта на оваа реченица беше да се развијат биоетички, ментални и морални, игри за а) помагање на оние кои не можат да гледаат; б) да се користи и имагинацијата (за-мислата) како средство за „гледање“ и следење на добрите дела во животот и работата; в) апстрактното значење на зборот *гледа*: Гледај (туди се) да бидеш прекрасно дете. Исто така, се употреби зборот *sea* (море) како предмет за споредба на тој поим и негова примена во друг контекст: *море* од желби, зелено *море* од планинска трева.

Работилницата примени и методи за стимул, ретенција и меморизација преку асоцијативни сегменти од позитивниот збор и конструктивната фраза и ментално-социјализирачка и емотивна мотивација преку етички пораки во текстот и контекстот. Работилницата се спроведе со асистенција на Алексова Даневска, која беше и преведувач на турски јазик, заедно со наставникот Јусин Арсланов, дипломиран наставник по одделенска настава на турски јазик и студент на втор степен студии по дидактика на УГД.

И за д-р Кукубајска оваа беше прва работилница на англиски јазик адаптирана за ученици чиј мајчин јазик е турскиот. Теми од нејзиниот курикулум за развој на креативното пишување и критичко мислење преку иновативни методи веќе беше применувана во американските училишта со етнички, расен и јазичен диверзитет: *The B-Right House* во Вашингтон и *Prime Preschool and Kindergarten* во Лос Анџелес.

За свеченоста од крајот на училишната година, Алексова Даневска успешно го одржа и својот завршен час на англиски јазик наменет за развој на јавното говорење и однос со публиката, преку активности и настап на нејзините ученици.

Наставникот соработник во креативната работилница Јусин Арсланов;
одличните ученици Џанер Мустафа и Анифе Мамуд

Работилницата заврши со натпревар во 1. интерпретирање на англиската лекција по биоетика и 2. цртање - ликовен израз на идејата за љубов кон фамилијата, природата и кон земјата Македонија. На победниците им беа доделени награди во книги од авторката Кукубајска: „Биоетика во поезијата“, кои заедно со комплетите за боење беа донација од невладина организација за промоција на моралот и академските истражувања во историјата на културите, ЕМАРИ.

Учениците со рози од нивните планински дворови и со желби за идни биоетичко јазични игри, во нивното училиште до џамијата, с. Парналија, планина Плачковица

Заклучок

Како резултат на активностите во работилницата изведена во комбинирани паралелки од I, II, III, IV и V одделение, наставната, културолошка и етичка материја беше комуницирана со ефективна динамика во совладување на иновативниот метод. Потенцијалите на учениците, и на индивидуален и на групен план, дојдоа и до заслужен израз, преку натпреварувачкиот карактер во процесот на откривање на иновативните содржини и преку презентирање на предзнаења од јазични, интелектуални и морални содржини претходно акумулирани во воспитно-образовниот процес со наставничката Билјана Алексова Даневска. Целта на работилницата беше постигната преку

1. Зголемување на ентузијазмот и активно ангажирање на вниманието, во формацијата а) индивидуален ученик и б) група, класна целина, а преку иновативни предизвици за учењето и развојот на интелигенцијата: преку јазичната и мисловна игра во која учениците

и класот, како *субјекти* на креативниот процес – ќе ја постигнат позитивноста од откритијата низ учењето иницијално презентирани од наставникот како посредник во испорака на образованието кое ќе продолжи да се формира во лична аквизиција на знаење, способности и можности (knowledge, skills and abilities).

2. Разбирање и примена на етичките норми а) во средина за учење, училищата – и б) во замислени средини и имагинарни состојби и односи; размена на интерперсонални мислења меѓу учениците во однос на етичките концепти; дискусија и употреба на етички норми во градење на исказ и реченици на странскиот јазик; дисциплина, самодисциплина и почит кон интересните а сериозни иновации претставувани во работилницата.
3. Примена на методи за стимул, ретенција и меморизација преку асоцијативни сегменти од позитивен вокабулар, конструктивно мислење, мултикултурна социјализација и емотивна емпатија преку етички пораки во текстот, контекстот и поддршка на самовербата и успешната самореализација и сатисфакција на ученикот, почитувајќи ги строго традиционалните етничко религиозни гледишта всадени во децата од страна на нивните фамилии, вклучувајќи културна историја, а едновременно претставувајќи најнови интерпретации на јазикот, културата и етиката.
4. Спроведување од страна на наставничкиот кадар - на современ, јасен, интересен и применлив и функционален интеракциски пристап кон биоетичките пораки, со следење на педагошко-психолошкиот елемент во воспитно-образовниот процес, со што се истакна хуманоста, се ослободи комуникативната социјализација, отворената соработка и фер натпревар во когнитивни активности на децата, некои од нив веќе тинејџери (поради мешаните паралелки од прво до петто одделение) и се поттикна желбата за нивното идно универзитетско образование.

Библиографија

- Dougherty, Trent, *Knowledge in an Uncertain World*, by Jeremy Fantl and Matthew McGrath, *Mind, A Quarterly Review of Philosophy*, Oxford University Press, *Volume 122 Issue 488 October 2013*
- Engelhardt Jr. Tristram, *The Foundations of Christian Bioethics*, Swets and Zeitlinger, 2000 *Journal of the American Academy of Religion*, Volume 82, issues 2, June 2014
- Karmi, Amnon. (2012). *Informed Consent*, The UNESCO Chair in Bioethics,

Faculty of Law, University of Haifa, Israel.

Кукубајска, Емилија Марија, Marija Emilija Kukubajska. (2013). *Биоетика во поезијата, Bioethics in Poetry*, ЕМАРИ, ЕМАРИ, Штип, Stip

Meyer, H. (1987). *Unterrichtsmethoden II, Praxisband*, Cornelsen Verlag, Frankfurt. *The Philosophical Quarterly*. (2014). Oxford Journals, Volume 62, Issue 256, July.

Vallier, Kevin. (2014). *Divine Teaching and the Way of the World*, by Samuel Fleischacker, *Mind Oxford Journals*, Volume 123, Issue 489, January.